

Менінгіт – це запалення захисних оболонок головного або спинного мозку людини. Бактеріальна або вірусна інфекція, що потрапляє до спинномозкової рідини (ліквору), яка циркулює у порожнинах головного та спинного мозку, та зазвичай викликає запальний процес. Однак причинами менінгіту можуть стати і певні травми, рак, вживання деяких лікарських препаратів, а також інші види інфекцій. Тому важливо виявити причину менінгіту, адже це найважливіший фактор для призначення правильного та ефективного лікування.

□ □ Епіологічні типи менінгіту

– Бактеріальний менінгіт

Бактеріальний менінгіт – це один із найбільш небезпечних видів хвороби, що характеризується невідкладним станом та найвищим ризиком смерті. Існують вакцини, що запобігають виникненню деяких типів бактеріального менінгіту.

– Вірусний менінгіт

Вірусний менінгіт досить небезпечний, однак в цілому протікає легше, ніж бактеріальний. Як правило, якщо імунна система організму функціонує нормально, хворі на цей тип менінгіту не обов'язково потребують особливого лікування та швидко одужують. Крім того, існують вакцини для профілактики деяких типів вірусного менінгіту.

– Грибковий менінгіт

Випадки захворювання на цей етіологічний тип менінгіту трапляються досить рідко, хоча інколи для розвитку хвороби вистачає потрапляння спорів грибка в організм через дихальні шляхи. Крім того, хворі на цукровий діабет, рак та ВІЛ-інфіковані належать до групи підвищеного ризику зараження грибковим менінгітом.

– Паразитарний менінгіт

Існує безліч паразитів, які можуть стати причиною менінгіту або викликати захворювання мозку чи нервової системи людини. Як правило, в порівнянні із бактеріальним чи вірусним, паразитарний тип менінгіту трапляється досить рідко.

– Амебний менінгіт

Первинний гнійний менінгіт (менінгоенцефаліт) – це рідкісне, але смертельно небезпечне захворювання, збудником якого є Амеба неглерія Фоулера (лат. *Naegleria fowleri*) – це непаразитичний мікроорганізм, що розповсюджений у теплих водах та ґрунтах.

– Неінфекційний менінгіт

Менінгіт може виникати і в результаті певних неінфекційних причин: рак, системний червоний вовчак (рідше хвороба Лібмана-Сакса), певні лікарські препарати, травма голови, а також операція на мозку.

Поширення бактерій та вірусів, що є збудниками менінгіту

– Бактеріальний менінгіт

Як правило, мікроорганізми, які є збудниками бактеріального менінгіту, передаються від однієї людини до іншої. Деякі бактерії розповсюджуються через їжу. Однак, часто форма поширення бактерій залежить від їхнього типу.

– Вірусний менінгіт

Люди можуть передавати іншим віруси, які є збудниками менінгіту. Якщо ви контактуєте із хворими на вірусний менінгіт, то існує невеликий ризик заразитися вірусом.

Бактеріальний менінгіт

Бактеріальний менінгіт – це дуже серйозне та смертельно небезпечне захворювання. Смерть від цього типу менінгіту може настати протягом декількох годин. Більшість людей виживає від бактеріального менінгіту без наслідків. Проте досить часто виникають серйозні ускладнення, що призводять до певних розладів та навіть втрати дієздатності (пошкодження мозку, втрата слуху та нездатність до навчання).

Збудниками менінгіту є кілька видів бактерій, серед них:

- *Streptococcus pneumoniae* (в клінічній практиці «пневмокок»)
- Group B streptococcus, GBS (стрептокок групи Б)
- *Neisseria meningitidis* (менінгокок)
- *Haemophilus influenzae* (гемофільна паличка, паличка інфлюенци, паличка Пфейффера)
- *Listeria monocytogenes* (лістерії – збудники лістеріозу)

Ці бактерії часто асоціюють і з іншою важкою хворобою – сепсисом – особливо гострою та смертельно небезпечною реакцією організму на інфекцію, яка може спричинити пошкодження тканин, відмову органів та навіть смерть.

Причини бактеріального менінгіту

Як правило, для кожної вікової групи типові різні причини зараження та розвитку бактеріального менінгіту:

- Новонароджені: стрептокок групи Б, пневмокок, бактерії *Listeria monocytogenes*, кишкова паличка (лат. *Escherichia coli*)
- Немовлята та діти молодшого віку: пневмокок, менінгокок, гемофільна паличка типу Б (Hib-інфекція або гемофільна інфекція), стрептокок групи Б
- Підлітки та молодь: менінгокок, пневмокок
- Дорослі: пневмокок, менінгокок, гемофільна паличка типу Б (Hib-інфекція), стрептокок групи Б, бактерії *Listeria monocytogenes*.

Фактори ризику розвитку бактеріального менінгіту

Деякі люди відносяться до групи підвищеного ризику захворювання на бактеріальний менінгіт. Серед найбільш поширених факторів ризику виділяють такі:

- Вік

Діти молодшого віку відносяться до групи підвищеного ризику розвитку бактеріального менінгіту в порівнянні з представниками інших вікових груп. Однак люди будь-якого віку можуть захворіти на бактеріальний менінгіт.

- Умови проживання

Інфекційні хвороби найчастіше поширюються у місцях скупчення людей.

- Порушення стану здоров'я

Особи з певними порушеннями стану здоров'я, а також ті, які перенесли деякі операції чи приймали конкретні ліки, відносяться до групи підвищеного ризику захворювання на бактеріальний менінгіт.

- Робота з патогенними бактеріями, що викликають менінгіт

Наприклад, мікробіологи, які регулярно працюють із патогенними бактеріями в лабораторіях в умовах підвищеного ризику зараження.

- Подорожі

Мандрівники, які подорожують вказаними нижче маршрутами, можуть піддаватися підвищеному ризику зараження менінгококовою інфекцією:

- так званий «Пояс менінгіту» в країнах Африки на південь від Сахари, особливо в сухий сезон;

- Мекка під час щорічного паломництва в Хадж та Умра.

Як передається бактеріальний менінгіт

Як правило, збудники бактеріального менінгіту передаються від однієї людини до іншої. Деякі бактерії розповсюджуються через їжу, наприклад, лістерії (*Listeria monocytogenes*). У більшості випадків шлях розповсюдження бактерій залежать від їхнього типу.

Важливо пам'ятати, що люди можуть бути переносниками таких бактерій і при цьому не захворіти на менінгіт. Таких людей називають «переносниками». Більшість переносників не хворіють на менінгіт, але можуть заразити інших.

Ось приклади найпоширеніших шляхів розповсюдження бактерій від однієї людини до іншої:

- Матері можуть заразити дитину бактеріями стрептококу групи Б та кишковою паличкою під час вагітності та пологів.
- Деякі збудники передаються з крапельками слини при чханні, кашлі та близькому контакті, наприклад, гемофільна паличка типу Б (Hib-інфекція) та пневмококи.
- Менінгококи передаються через слизові виділення дихальних шляхів або горла (слина або мокрота). Це найчастіше відбувається при близькому (кашель чи поцілунок) або тривалому контакті (спільне проживання) із хворим.
- Кишкова паличка може потрапити в організм з їжею, приготованою переносниками збудника, які не помили руки після відвідування туалету.

Ознаки та симптоми бактеріального менінгіту

Зазвичай першими симптомами менінгіту є підвищення температури, головний біль та ригідність (збільшення тону) потиличних м'язів. До інших поширених симптомів належать:

- нудота,

- блювання,
- фотофобія або світлобоязнь (хвороблива чутливість ока до світла),
- зміни психічного стану (розгубленість).

На відмінну від дітей старшого віку, новонароджені та немовлята відносяться до групи підвищеного ризику розвитку бактеріального менінгіту. Найбільш поширеними симптомами менінгіту у малюків є дратівливість, блювання, втрата апетиту, спад активності. Крім того, лікарі завжди оглядають стан великого тім'ячка та перевіряють рефлекси для діагностики причини захворювання у дітей. Якщо ви помітили один із перерахованих вище симптомів у свого малюка, негайно проконсультуйтеся із лікарем.

Симптоми бактеріального менінгіту можуть розвиватися раптово та миттєво, а можуть і з'явитися через кілька днів (у більшості випадків, протягом 3-7 днів після зараження збудником).

Пізніше можуть розвиватися і такі небезпечні симптоми менінгіту, як судоми чи кома. Тому кожен, хто помітив у себе симптоми менінгіту, повинен якнайшвидше звернутися до лікаря.

Бактеріальний менінгіт під час вагітності

Вагітні жінки належать до групи підвищеного ризику розвитку лістеріозу – інфекційного захворювання, збудниками якого є бактерії роду *Listeria monocytogenes*. Вплив хвороби буде незначним для самої вагітної жінки: як правило, піднімається висока температура та можуть з'явитися деякі класичні симптоми легкої форми ГРВІ. Інша справа – вплив лістеріозу на плід: у майбутньої дитини можуть бути дуже серйозні проблеми зі здоров'ям, у тому числі розвиток менінгіту. Крім того, інфікування під час вагітності може стати причиною викидня, народження мертвого плоду (мертвонародження), передчасних пологів тощо. Оскільки заразитися лістеріозом можна при вживанні продуктів харчування, заражених цими бактеріями, вагітні жінки повинні знизити ризик розвитку менінгіту (як серйозного ускладнення після інфікування збудниками *Listeria monocytogenes*) у себе та у плода, уникаючи певних продуктів харчування та самостійно готуючи їжу вдома з дотриманням усіх правил гігієни.

Вагітні жінки можуть передавати стрептокок групи Б (*Group B streptococcus*) своєму плоду під час пологів. У інфікованих новонароджених може швидко розвинутися менінгіт або інші смертельно небезпечні хвороби. Тому вагітним жінкам рекомендують на 35-37 тижнів вагітності порадитися із лікарем щодо проходження спеціального тесту на наявність стрептококів групи Б. У разі позитивного результату, лікар повинен призначити відповідні антибіотики (які жінки приймають під час пологів), щоб запобігти зараженню плоду цією інфекцією.

Діагностика бактеріального менінгіту

Зазвичай при підозрі на менінгіт проводять аналіз крові та спинномозкової рідини. Отримані зразки відправляються в лабораторію, де фахівці роблять посів для виявлення конкретного збудника захворювання. На основі результатів лікарі підбирають правильне та ефективне лікування.

Лікування бактеріального менінгіту

Для лікування бактеріального менінгіту лікарі призначають певні антибіотики. Оскільки це захворювання прогресує раптово та миттєво, дуже важливо якомога швидше встановити діагноз та розпочати лікування.

Профілактика бактеріального менінгіту

На сьогоднішній день вакцинація є найкращим способом захистити себе та своїх дітей від бактеріального менінгіту. Існують такі вакцини проти збудників менінгіту:

- менінгококова вакцина,
- пневмококова вакцина,
- Hib-вакцина від гемофільної інфекції.

Лікарі можуть призначати антибіотики тим, хто контактував з хворим на менінгококову інфекцію. Як правило, це робиться з профілактичною метою. Приймати антибіотики для профілактики захворювання можна у таких випадках:

- при контакті з хворими на менінгіт, збудником якого є менінгококи,
- родичам (особливо тим, які належать до групи високого ризику розвитку цього захворювання) хворого із тяжкою формою протікання Hib-інфекції.

Ви можете дізнатися у вашого лікаря або у місцевих закладах охорони здоров'я, чи потрібна профілактика даного захворювання вам та членам вашої сім'ї.

Важливо пам'ятати, що здоровий спосіб життя є одним із найважливіших методів захисту від бактеріального менінгіту:

- Не куріть та уникайте пасивного вдихання сигаретного диму,
- Приділяйте достатньо часу відпочинку,
- Уникайте близького контакту з хворими.

Дотримання цих простих правил є особливо важливим для людей, які належать до групи високого ризику розвитку захворювання, а саме:

- немовлята,
- люди похилого віку,
- люди з ослабленою імунною системою,

· люди, яким видалили селезінку, або у яких є певні порушення функціонування селезінки (функціональна аспленія).

За матеріалами [Centers for Disease Control and Prevention](#)

Як запобігти менінгіту

На сьогоднішній день вакцинація від менінгіту не входить до календаря щеплень в Україні як обов'язкова, а відноситься до рекомендованих. Тож специфічна вакцина від менінгіту не закуповується за кошти державного бюджету, але може закуповуватися за кошти місцевих бюджетів чи інших джерел, не заборонених законодавством, або громадянами у приватному порядку. Так, в Україні зареєстрована вакцина від менінгококової інфекції – "Менактра".

Україна за кошти державного бюджету закуповує Hib-вакцину від гемофільної інфекції: вакцину для профілактики захворювань, збудником яких є HAEMOPHILUS INFLUENZAE типу b, серед яких і менінгіт. Ця вакцина наявна в усіх регіонах, на 1 жовтня в регіонах залишалось 262 371 доз, інформація про наявність вакцини щомісяця оновлюється на сайті МОЗ: <https://goo.gl/DRpRGW>.

Питання включення специфічної вакцини від менінгіту та інших вакцин (пневмококової, ротавірусної, папіломавірусної) до національного календаря щеплень вивчається і має бути розглянуто окремо з урахуванням багатьох чинників. Розглядається можливість впровадження планового щеплення пневмококовою вакциною.